

Procesy ovlivňující proměny
venkova a venkovského
společenství, nerovné
podmínky a možnosti vývoje

Proměny vnímání venkova

- urbanizace jako proces přeměny určité společnosti v jinou
- venkov – prostor druhého sledu, opožděný ve vývoji? Co je to sociální spravedlnost?
- nová ekonomie, vzdělanost, média, zisk, spotřeba, volba vs. samozásobitelství a tradičního stylu života (nucené hospodaření, sociální kontrola)
- nová funkce venkova – rekreační a regenerační, vytlačuje výrobní funkci, které požaduje centrum
- venkov nerespektuje v politické oblasti pravidla hry industriální společnosti, chová se dětinsky

Venkovská společnost?

- má venkovská společnost šanci vyvíjet se podle vlastního schématu? S lidskou dimenzí?
- opírá se o vlastní systém životaschopných hodnot? Brzdí venkovská společnost rozvoj?
- či je odsouzena ke zpožděnému kopírování vývoje města? – reprezentanta industriální, technické společnosti?
- jaké dopady mají politické a administrativní rozhodnutí? Cítí se venkovská společnost vylučována ze společnosti, či marginalizována?
- urbanizace jako prostorový a sociální pojem
- venkované se řeší izolovanost, chtějí dialog

Urbanizace venkova

- není to přechod z venkova – na město, ale změna vazeb, funkcí, apod., opozice město – venkov není přesná, rozvoj venkova je závislý na městu a naopak (venkov jako životní prostředí) – sociální kontakty v prostorových strukturách
- ekonomie – modifikuje výrobu, obchod i spotřebu, růst konektivity a závislostí
- ekonomie – sdružování výrobců, lidí,...tvorba efektivnějších struktur
- kultura – pronikání městské kultury a chování na venkov, konflikty mezi kulturními vzorci, sledování jaké morální vlastnosti připisují lidé venkovu a městu, jak jednotliví venkované hodnotí město
- politické dopady, centrum-periferie, nerovné šance

Město v představách venkovanů

- Liší se, zda dotázaný byl muž či žena, mladý či starší generace, zemědělec či nezemědělec
- 1. místem vzdělávání, 2. místem volného času, 3. místem možností získat peníze, 4. místem společenských příležitostí a prospěchu, 5. místem kultury a zábavy, 6. místem hluku, 7. jednou velkou továrnou – průmyslem, 8. místem anonymity
- tedy: místem komunikace s lidmi a věcmi, místem informací a inovací (otevřená společnost) s vyšším komfortem a zabezpečením
- venkované ale ve městě nenalézají více štěstí

Rurální etika – morální rozměr?

- na venkově chybí pracovní příležitosti, možnost volby, je pocíťována osamělost, tradicionalismus
- jiná koncepce práce – zemědělství, bez ukončení pracovní doby, bez volného času, bez jisté odměny za práci, ale více kreativní než závislosti ve městech (méně finančně hodnoceny)
- ale sociální sounáležitost a kontrola, město vnímáno jako prostor se sociálním napětím a násilím, nehumánní, proti rurální etice – proti významu rodiny a péče o ně, proti religiozitě
- venkované vnímají město jako prostor, který umožňuje promiskuitu, sobeckost, sebe-prosazování, morální úpadek celé společnosti

Práce

- rolnická práce nerespektovala hodnotu času a život mimo práci, život pro práci
- nyní preference osmihodinové pracovní doby, volný čas – prostor „svobody“ či lenosti?
- práce jako všeumění, nebo produktivní zaměstnání?, nyní to druhé: dosáhnout profesní přípravy oproti jen „nějaké“ zkušenosti, zajistit sociální užitečnost (měřenou penězi!, sociální prospěšnost), zaručit pravidelnost, jistotu práce
- přijímání městského chování: turizmu, zpracování...město si „hodnoty“ vybojovalo, venkov se jich vzdává?, možný sociální konflikt
- sdružování se mimo tradiční rodiny, podniky

Vlastnictví

- důležité pro venkovskou komunitu, nejen ekonomicky, ale i sociálně, politicky apod.
- „být vlastníkem okolního prostoru“ – selství, redukce na chápání významu a schopností jedince
- urbanizace – nejen vlastnictví, ale ovládání času, peněží, možností volby – „svobody“
- vlastnictví půdy je tak „jen“ výrobním prostředkem
- zásah: kolektivizace zemědělství, profese vs. sedlák
- rezidua křivdy, radikalizace venkovských komunit

Peníze

- dříve peníze pro rozmnožování vlastnictví
- nyní peníze pro rozmnožování sfér „svobody“
- peníze pro získání moci, z moci ekonomické udělat moc politickou, a sociální prestiž (statut)
- pocit nezávislosti, rozvoj materiální „kvality“ života
- venkovská společnost ale netoleruje zisk peněz bez (často fyzické) práce, má rezistentní chování
- peníze hrají pro venkovskou společnost větší roli než pro městskou společnost! - výzkumy sociologů
- rentabilita práce, půjčky – vědomí sociální „zaostalosti“

Kultura

- pronikání městské kultury – vede k uniformizaci a homogenitě, technizace a standardizace života, ničení rozmanitosti?, ale i statistických srovnání apod., jednoduchá schémata a systém opatření, venkované mají jiný diverzifikovaný systém, který není zohledněn (město prosazuje užívání statistik)!
- Jde o systém hodnot, norem, formy a obsah sociálních vztahů, vztahu lidí k přírodě, myšlení a jeho využití ve verbální komunikaci, logika sociální organizace daného společenství
- Město ovládá prostředky pro průnik, difúzi své kultury na venkov prostřednictvím médií

Škola

- vzdělání jako faktor blahobytu, sociálního pokroku?, označován za překážku nerozvinutosti
- přechod z venkovské školy do školy ve městě znamená prostorové přerušování vazeb s dosavadním kulturním prostředím, „vydělení“?
- nyní teprve získání kvalifikace dělá z práce profesi
- venkovu chybí kulturní osobnosti – „mudrci“, „filozofové“, „písmáci“ i pro preferenci technického vzdělání! Chybí humanitní vzdělání!
- venkovu nechybí praktičtí „všeumělové“
- na venkově se neoceňuje význam „umění mluvit“

Hromadné sdělovací prostředky

- venkovská společnost preferuje konkrétní situace zasazené do známého (blízkého) prostředí, město vy(zne-)užívá dominantního efektu
- venkované čtou tisk méně než měšťané a zemědělci méně než kdokoliv jiný
- četba, znalosti nejsou vnímány jako práce...
- přednost slyšenému slovu než psanému textu
- venkov jako konzument nabídky ekonomických činností, veřejná inzerce vlastního života, propagace hodnoty volného času, spolčení sportu s městem a tiskem (soupeření místo spolupráce!), jakákoliv práce (vč. „všeuměľů“)

Politické řízení

- prosazování různých modelů vývoje
- vulgární urbanizmus – vše bude dynamickými, inovativními, konkurujícími si městy
- naprostá ruralizace – vše bude idylickými, spolupracujícími, bezpečnými venkovy
- každá politická strana prosazuje strategii na škále, jejíž krajní body jsou uvedeny výše
- tyto pozice jsou někdy tradiční, inovativní, někdy radikální – vždy jde o intervence – podporovat statisticky „úspěšné“ – industrializované, nebo podporovat „zaostalé“ – jiným způsobem tvořené
- hledání charakteristik, co je a co není venkovem

Obec

- administrativní jednotka se zvláštní politickou funkcí, má více charakter politický než ekon.
- jde o sociální síť vesnice, v rodině, příbuzenství, sousedství
- tvorba občanů, status, rovné před zákonem ale nerovné podle rodu a vlastnictví!
- stát očekává formování vztahu k vyšším jednotkám
- platí podmínka: budoucnost je důležitější nežli zisk
- hlavní funkcí je ovládnout budoucí čas komunity
- zákon o trojí moci: ekonomická moc, politická moc, sociální moc (očekávání od jiných), venkované mají jen třetí druh, přičemž ekon. a polit. moc jednají!!!

Sdružení, iniciativy rozvoj. spol.

- organizace s ekonomickými funkcemi, plnící ale politické cíle
- sledování přebírání mocí, moc je upírána ženám, které ale ovlivňují rozhodování nepřímo vazbami
- je nutné sledovat vliv příbuzenství
- sdružení se snaží získat moc od obcí, které tak oslabují
- sledujeme konflikty, sociální vztahy a jejich kvalitu v prostorových strukturách
- sdružení mají za cíl hrát významnější roli proti městu (centru i pólu rozvoje, jako kategorie industriální – moderní – společnosti)

Důsledky urbanizace na venkov

- selektivní migrace do měst, demografické problémy na venkově
- do měst odchází 20 – 35letí, venkov – nízká porodnost
- do měst odchází ekonomicky a vzdělanostně aktivnější obyvatelstvo, pokud nedojíždí
- převaha žen ve městech a mužů na venkově
- v důsledku toho tyto skupiny ve svém prostředí obtížně nachází životní partnery
- stárnutí – tvorba jedno a dvoučlenných domácností na venkově, chybí narušené rodinné vazby a vztahy – chybějící zařízení a růst závislostí

Důsledky urbanizace na venkov

- růst dojížděky za prací, ztráta centrality větších obcí
- vesnice jen noclehárnou, ztráta vztahu k místu
- rozrůznění sociálního systému vesnice, ne-koheze
- změny v samotném zemědělském povolání, profesní příprava, multifunkcionalita, specializované činnosti, růst závislostí, nutnost kontaktů – glokalizace, likvidace různého chování a hodnot bývalých sedláků a univerzalita profesí
- omezení funkcí, které přejímá stát
- automobilismus, vyšší mobilita, dopady na životní prostředí, zdraví obyvatel, kvalitu života (na venkově chybí zdravotní zajištění), dělení rolí